

Actualitat de l'educació per a la pau a Galícia

José Manuel Cid*

Galícia és una de les comunitats de l'Estat amb més dinamisme en l'àmbit d'educació per a la pau, fet que ja s'havia posat de manifest en el congrés celebrat a Madrid l'any 1986 amb motiu de l'Any Internacional de la Pau.

Cal situar-ne els precursors en el moviment renovador de la Segona República, caracteritzat per la concepció del canvi educatiu dintre d'un procés social més ampli. En el nucli d'aquest procés hi havia l'afany per consolidar la democràcia i la pau, davant les amenaces constants, tant en territori estatal com a nivell internacional. Aquest era l'objectiu de diversos col·lectius de professors, especialment de les associacions de treballadors de l'ensenyament, molt puixants a Orense, Rías Baixas, Santiago i Ferrol-

Corunya. (Carvajales, 1933; Neg, 1986.)

El renaixement, després de la llarga dormida, es va produir en la dècada dels vuitanta i estava protagonitzat principalment pel Grupo de Educadores/as para la Paz, el qual, integrat en el MRP Nova Escola Galega, es va gestar durant el curs 1982-83, al mateix temps que s'assentaven les bases del propi moviment per fusió de diversos col·lectius. Aquest grup va començar sent el punt de referència principal, no només per la seva acció, sinó per la capacitat d'aglutinar entorn dels seus fòrums de debat persones i col·lectius molt diversos que treballen per l'educació per a la pau, a Galícia i al nord de Portugal.

El més important d'aquests fòrums és l'Encontro de Educadores/as pola Paz, que se celebra de manera rotatòria per províncies i que aquest any ha celebrat la seva sisena edició els dies 24, 25 i 26 d'abril a Gandarío, un marc ideal, igual que els anteriors, situat a la ria de Betanzos (La Corunya).

La demanda per participar a l'Encontro ha tingut un increment tan gran que en aquests moments s'hi limita l'assistència a 150 persones a fi d'evitar problemes d'espai i de participació en les activitats, ja que es pretén que els assistents convisquin durant els tres dies en el mateix lloc i que participin activament en tot el desenvolupament del programa, caracteritzat per tenir una

---

* Professor Titular de Teoria i Història de l'Educació a la Facultat d'Humanitats de Vigo, Campus d'Orense. Té diverses publicacions sobre Història de l'Educació i ha realitzat investigacions sobre Educació Multicultural i Pau. És membre d'Educadores para la Paz de Nova Escola Galega i del Centro de Investigación para la Paz (CIP) de Madrid.

estructura horitzontal, basada en la realització de jocs cooperatius, en la presentació de grups i experiències, en la realització de dinàmiques de grups i jocs de rols, així com presentació de nous materials i recursos d'educació per a la pau.

A més d'aquesta cita anual per a tots els treballadors de l'educació per a la pau, la Nova Escola Galega edita el *Boletín Novapaz* des del curs 1990-91, del qual ja s'han editat cinc números amb informacions sobre novetats, recursos, publicacions, cursos, trobades grups de treball, etc. També promou d'altres activitats en àmbits territorials més reduïts i sobre temes més sectorials dintre de l'ampli contingut de l'EP.

A Orense tenen lloc les Xornadas de Educación para a Paz que, en les seves cinc edicions, han tingut com a temes monogràfics: «Era nuclear, desarme e educación para a paz» (1985), «Historia recente e situación actual da EP» (1989), «EP e formación do profesorado» (1990), «EP e educación non formal» (1991) i «A incorporación da paz nos novos curricula» (1992). La interrupció de quatre anys es va iniciar amb el referèndum OTAN, per coincidir accidentalment amb les II Xornadas, fet que també va representar la interrupció de les Xornadas de EP que tenien la seva tercera edició a Vigo.

El grup d'Orense, que va

aconseguir recuperar les Xornadas l'any 1989, amb la col·laboració de l'Aula de Cultura de Caixa Galicia, s'encarrega, a més, de difondre al suplement «Na Escola», publicat cada dimarts del període lectiu als diaris *La Región* i *Atlántico*, totes les novetats que li arriben sobre el tema, amb una atenció especial a les diferents efemèrides. El curs passat va ser tristament propici per al tractament de temes relacionats amb la pau, pel fet que arribaven materials escolars sobre la guerra del golf, així com anàlisis teòriques sobre el tema.

En el curs actual, a més del creixement d'alguns aspectes de l'EP, el grup d'Orense treballa en una experiència de correspondència i intercanvi entre escolars d'aquesta ciutat i de Porto (Portugal), amb l'objectiu d'enfocar els valors relatius a la relació amb els «estrangers» i amb les «altres cultures». Activitats que compten amb l'ajuda de la Facultat d'Humanitats i de la Creu Roja, on s'estan creant centres de documentació.

D'altres activitats promogudes en aquest curs pel grup d'Educadors per a la Pau de Nova Escola Galega són: un curs intensiu de formació en educació per a la pau a Santiago i un seminari d'educació per a la pau a Vigo. Per la seva temàtica afí, cal citar també les Xornadas de Educación Ambiental, la IV edició a la comarca de Barbanza i la II a la comarca de Salnés.

El nombre de grups que s'ha anat sumant a la pràctica de l'EP en aquests últims anys és considerable, havent participat en aquesta edició dels Encuentros més d'una dotzena de col·lectius, entre ONGs, ajuda al Tercer Món, objectors de consciència i fiscals, col·lectius ecopacifistes, escoles associades de la UNESCO, associacions culturals i de temps lliure i sindicats de professionals. Sense una presència específica de col·lectius feministes, la defensa de l'educació no-sexista és a la ment de tots/totes.

Pel que fa a les ONGs, a més dels grups més coneguts (Creu Roja amb el programa d'educació per a la convivència, Aministia Internacional amb les activitats d'ajuda a presos i de defensa dels drets humans, UNICEF o el centre Unesco de Galícia), a la nostra comunitat hi ha grups molt actius entre els quals cal destacar: Entrepobos, en favor de la solidaritat internacional; Obxectores Fiscals de Galícia, amb presència a La Corunya, Lugo, Vigo i Santiago, que promou la desviació de diners en el moment de la declaració de la renda. L'any 1990 la reorientació de l'impost va tenir com a principal destinatari el Grupo de Educadores para la Paz de NEG, amb més de la meitat del mig milió desviat (Iglesias, 1992, pàg. 218). L'objecció de consciència compta amb col·lectius a diverses localitats gallegues. Representants de Corneta Obxecta van participar als Encuentros de 1990.

Pel que fa a ecopacifisme, hi ha un grup especialment actiu al sud de Lugo, Xevale, que promou el reciclatge de paper, la utilització de la bicicleta, l'educació mèdio-ambiental, brigades contraincendis, la venda d'artesanía de països del Tercer Món i campanyes reivindicatives molt diverses. Un treball més sistemàtic de defensa del medi ambient i de promoció de l'educació ambiental és el que duen a terme Adega, A Sociedade Galega de Historia Natural, certes àrees del Departament de Recursos Naturals de la Universitat de Vigo, el col·lectiu ecopacifista Baixo Miño, el col·lectiu d'Educación Medio Ambiental da Coruña i d'altres col·lectius ecologistes, als quals s'han de sumar iniciatives de diversos centres d'ensenyament primari i mitjà.

L'educació no-formal per a la pau té uns altres punts de recolzament fonamentals en els grups de temps lliure, en especial Itaca i Paxariños de Santiago, i en l'Escuela de Formación Social de Vigo, a més de diversos grups juvenils que introdueixen programes d'educació per a la pau en colònies escolars urbanes, que cada cop estan més esteses a Galícia.

Els sindicats de professors constitueixen un altre eix fonamental de l'educació per a la pau. Comissions Obreres centra principalment la seva actuació en la producció i difusió d'unitats didàctiques publicades entorn del Dia de la Pau (DENYP), aquest

any ha realitzat una àmplia campanya amb el treball «Fábulas para a paz». El SGTE (Sindicato Galego de Traballadores do Ensino), ja desaparegut a causa de divisions internes, va publicar una unitat didàctica sobre el 30 de gener, de les primeres editades en gallec (1987) i posteriorment es va especialitzar en l'àmbit de l'educació no-sexista, en el qual continuen treballant algunes persones que, a rel de la seva escissió, van fundar el STEG.

El moviment feminista i l'educació no-sexista estan també en el punt de mira del SGEI-CXTG (Sindicato Galego do Ensino e a Investigación-Conferederação Xeral dos Traballadores Galegos), el qual aprofundeix cada cop més en tots els àmbits de l'educació per a la pau a través del seu seminari permanent, creat el curs 1987-88. Entre les activitats que estan desenvolupant en aquest període convé esmentar: la publicació d'unitats didàctiques, l'organització de trobades i la participació en congressos internacionals. Fins en aquest moment han produït cinc unitats didàctiques sobre: drets humans, marginació, relacions escolars basades en el medi, ecopacifisme (aquest mateix any ha sortit el *Léxico ecopacifista* i està en preparació

la versió en gallec de la unitat *Chicos-chicas. Sistema sexo género* (Iglesias, 1992). Els Encontros es troben en la seva sisena edició, la qual cosa crea certa confusió amb els organitzats per NEG, malgrat que el seu estil s'assembla més a unes jornades basades fonamentalment en les activitats expositives, a diferència de l'horitzontalitat dels Encontros. És un conflicte a resoldre en els propers anys, posant en pràctica les pròpies teories.

Quan es parla de Galícia, no es poden oblidar els grups que, «aquí al costat», comparteixen els mateixos ideals i participen en activitats conjuntes. Convé citar el Nucleo de Educadores pela Paz de Viana do Castelo, afincat en aquesta ciutat portuguesa, i, més extensament, el Sindicato de Profesoires do Norte de Portugal.

Per acabar, cal fer referència al paper de les administracions que, en general, es caracteritza «per l'escassetat d'ajuda i fins i tot certa resistència institucional» (Jares, 1991, 92), tot i que no seria just deixar de reconèixer certes excepcions, especialment en ajuntaments. En algun moment han prestat ajuda a activitats d'EP els de Vigo, Santiago, Oleiros, La Corunya, Orense, Naron i Ribeira.

Referències bibliogràfiques

- CARVAJALES (1933) «El Magisterio y la paz», a *Escuela de Trabajo*. Orense, núm. 19-20 (setembre-octubre).
- IGLESIAS, C. (1992) *Léxico ecopacifista*. S.P. de Educación para la paz-SGEI-CXTG.
- JARES, X.R. (1991) *Educación para la paz. Su teoría y su práctica*. Madrid, Popular.
- NOVA ESCOLA GALEGA (1986) *Educar para ama-la paz*. La Coruña, Vía Láctea.
- Publicacions en gallec*
- AMNISTIA; 30 de Xaneiro. Concello de Santiago, 1985.
- CCOO. 30 de xaneiro, *Día Escolar pora la paz*. Vigo, 1987.
- CCOO. *Fábula para a paz*. 1991.
- CONCELLO DE NARON (1987) *Textos para la paz*. C. de Naron (La Coruña).
- IGLESIAS, C. (1992) *Léxico ecopacifista*. S.P. de EP. SGEJ-CXTG.
- JARES, X.R. (1988) *Educar para a paz*. Dpto. Educación Concello de Santiago.
- JARES, X.R. (1989) *Técnicas e xogos cooperativos para toda-las idades*. La Coruña, Vía Láctea.
- « NA ESCOLA », Suplemento semanal de *La Región y Atlántico* (1988-92).
- NOVA ESCOLA GALEGA (1986) *Educar para ama-la paz*. La Coruña, Vía Láctea.
- NOVA ESCOLA GALEGA (1986) *Educar para a paz. Guión didáctico*. Concello de A. Coruña.
- NOVA ESCOLA GALEGA (1984) *Educar para a paz*. Dpto. Educación Concello de Vigo.
- NOVAPAZ (1988) Boletín bimestral de Educadores pola Paz de NEG. 5 núm.
- SGEI-CXTG (1988) *Sobre os Dereitos Humanos. Unidade didáctica*. Santiago.
- SGEI-CXTG (1989) *Sobre a marxinação. Unidade didáctica*. Santiago.
- SGEI-CXTG (1991) *Sobre o medo na escola*. Santiago.
- SGEI-CXTG (1992) *Sobre ecopacifismo*. Santiago.
- SGEI-CXTG (1987) *Por unha educación para a paz. 30 de xaneiro día escolar pola paz*. Santiago.
- SGTE (1987) *30 de xaneiro. Día Escolar pola paz*. Vigo.
- SGTE (1987) *Porque non queremos escola sexista*. Vigo.
- SGTE (1987) *A imaxe da muller nos manuais escolares*. Vigo.
- YOUNG, N. (1988) «Educación para a paz. Dilemas críticos e debates». *Revista Galega de Educación*. Núm. 6.
- Publicacions en castellà*
- JARES, X.R. (1991) *Educación para la paz. Su teoría y su práctica*. Madrid, Popular.
- TORRES, J. (1991) *El currículum oculto*. Madrid. Morata.